

Tyskernes Germaniserings-Bestræbelser.

Af Emil Elberling.

I Slutningsheftet af «Nationaløkonomisk Tidsskrifts» 6te Bind (1875, S. 454-57) er der iblandt de saakaldte smaa Meddelelser under Navnet Europas Germanisering optaget et Uddrag af en Artikel, som Franskmanden Dr. Bertillon har skrevet i «la Réforme économique», og som af Meddeleren udtrykkelig kaldes «en god Artikel, der fortjener nogen Opmærksomhed». Man kan ikke se, om Navnet skyldes den franske Forfatter eller den danske Meddeler, men ligesom det i sig selv er en meget stærk Overdrivelse, vidner Artiklen i høj Grad om Ukyndighed og Misforstaaelse af de virkelige Forhold. Der er nemlig nu for Tiden saa langt fra at være nogen Fare for en Fortyskning af Evropa eller af større Landstrækninger, at man tværtimod kan paavise en bestemt Tilbagevigning af Tyskheden i de sidste halvhundred Aar; og vi kunne derfor i Artiklen kun se et nyt Udbrud af den underlige Frygt, der i den nyeste Tid er opstaaet og nu i saa mange Kredse næres for Tyskerne og deres Magt, og som staar i skærende Modsætning til den tidligere almindelige Ringeagt for dette Folk. Ligesom man i Regelen overvurderer Tysklands politiske Indflydelse i det europæiske

Statssystem og næsten tiltror det at holde hele Verdens Skæbne i sine Hænder, saaledes overvurderer Artiklen meget stærkt Tyskhedens nationale Kraft i Kampen med andre evropæiske Folkeslag og tillægger den en Tiltræknings- og Assimilerings-Evne, som den slet ikke ejer. Det er ingenlunde sjældent at høre Mænd, som fremhæve Vigtigheden af Tysklands Enhed, aldeles glemme, at den kun blev vunden (1866—70) med Opgivelse af den flere hundrede Aars gamle Forbindelse med det østrigsk-ungarske Rige og af den sidste Rest af Tyskernes langvarige Herredømme i Øvre-Italien, og at den øjeblikkelig fulgtes af Ophævelsen af Tyskhedens Indflydelse i de ungarske Lande og i Galizien. Men det gaar dog sandelig ikke an at overse, at det, som Tyskerne have vundet ved det ny tyske Riges Oprettelse i indre Kraft og i nøjere Sammenslutning af de enkelte tyske Stammer og Stater, saaledes købtes ved en betydelig Indskrænkning af deres tidligere Magtomraade, og naar Sønderjylland og Elsas maa skrives paa Tysklands Indtægtsside som nyvundne Lande, maa samtidig de østrigske Arvelande og Limburg opføres paa Tabs-Kontoen, saafremt Regnskabet skal være fuldstændigt og nøjagtigt.

En aldeles lignende Glemsomhed — eller Uvidenhed — gjør den franske Forfatter sig skyldig i, naar han kun fremhæver Exempler paa, at Tyskheden hist og her gjør Fremskridt, og støttende sig dertil opstiller et Skræmmebillede for Fantasien, nemlig Europas fremtidige Fortyskning, medens han helt overser, at der er mange Steder, hvor det i den sidste Menneskealder er gaaet tilbage med det tyske Element, som i tidligere Tider havde trængt sig derind. Saaledes omtaler han de tyske Nybygder i det sydlige og østlige Rusland og opgiver nogle Talstørrelser

for de Guvernementer, i hvilke der bor flest Tyskere (Bessarabien, Kherson, Krim, Samara og Saratov med tilsammen 400,000 Tyskere i Aaret 1862); men han har ikke ét Ord om den tyske Bebyggelse i det russiske Rige, som ved det nære Naboskab til Preussen kunde antages at faa ulige større national Betydning end hine fjerne og aldeles afskaarne Bygder, — d. v. s. Tyskerne i de tre Østersølande, Livland, Esthland og Kurland. Og dog ere disse i de senere Aar blevne meget omtalte i de tyske Blade, men vel at mærke med bitre Klager over den russiske Regering, fordi den ikke alene har ophævet deres Herredømme over den oprindelige, esthiske og lettiske Befolkning i disse Egne og søger at vække et nationalt Liv hos denne (ligesom den i Finland har understøttet de finske Bestræbelser for at faa en Modvægt imod Svenskerne), men ogsaa arbejder paa at indlemme disse Landskaber i det øvrige Rige og paa at udbrede russisk Sprog ved Siden af det tyske. Og vel er det endnu saa, at der iblandt de russiske Officerer og højere Embedsmænd findes en overordenlig — aldeles uforholdsvis — stor Mængde Tyskere, især fra Østersølandene; men det maa ikke glemmes, at de i Regelen ere meget villige Tjenere for Regeringens Russificerings-Bestræbelser, og at de efterhaanden selv smelte sammen med den russiske Embedsadel. Tyske Blade indrømme endog, at der blandt disse saakaldte Tyskere ere mange, som intet andet Tysk have ved sig end netop Navnet, og som er mere russiske end Russerne selv og ligefrem hade deres Fædres Sprog; ligeledes siges der, at Tyskerne i Østersølandene have en Forkjærlighed for at give deres Børn russiske Fornavne. Tyskernes samlede Tal i det russiske Rige er vist henved en Million, altsaa i Gjennemsnit $1\frac{1}{4}$ Procent.; deraf bo

omtrent 300,000 i Polen og knap 150,000 i Østersølandene, medmindre Jøderne (30,000) medregnes; i St. Petersborg bo 70-80,000. At der under den stærke nationale Bevægelse, som nu ytrer sig i Rusland, og som endog særlig har vendt sig imod Tyskerne, skulde være nogen Fare for en Udbredelse af tysk Sprog og Væsen paa det russiske Folks Bekostning, kan Ingen fornuftigvis tro, skjønt det vistnok vil være Menneskealdere, inden de tyske Indvandrere — især i de samlede Bygder — ville blive opslugte af det omboende Folk, der staar langt under dem i Dannelse.

Endnu mindre kan Nogen nære nogen saadan Frygt for de Landes Vedkommende, der ligge Vest for Tyskland, og i hvilke de indvandrede Tyskere kun udgjøre en meget lille Brøk af Folketallet; i det egenlige Sydevropa er deres Tal endog forsvindende. I Frankrig var der 1872 knap 40,000 Tyskere, altsaa kun lidt over 1 pro mille; i Storbritannien angives 27,000, altsaa end ikke saa mange i Forhold; i Belgien 4-5 pro mille, og i Holland maaske lidt flere. End ikke den mest sangvinske Tysker vilde vove at kaste Øjet paa Storbritannien som et fremtidigt Bytte for Tyskheden, og ligesaa lidt paa Frankrig. Den Kamp, der nu føres imellem fransk og tysk Nationalitet i Elsas og det nordlige Lothringen, drejer sig kun om, hvorvidt Frankrig kan vedligeholde den Sympathi, der er opvoxet i disse Lande under en 2-300 Aars Forbindelse (henholdsvis siden 1648 og 1552), eller om det skal lykkes Tyskerne at vække hos Elsasserne Følelsen af, at de som tysk-talende — hvilket jo den aldeles overvejende Del, især af Landboerne, endnu er — naturlig høre med til det tyske Folk. Hvilket Udfald denne Kamp vil have, er overmaade vanskeligt at forudse, og det vil

fornemmelig afhænge af, om Tyskland i en længre Aarrække kan vedligeholde sin politiske Magt i disse Lande; men Kampen vil i hvert Fald, blive langvarig og haardnakket, og det skal vel huskes, at i Fortiden har Sammenstødet imellem de to Nationaliteter været afgjort heldigt for den franske, som efterhaanden har fortrængt det tyske Sprog fra hele Lothringen*) paa det nordligste Grænsestrøg nær (Eggen om Thionville og Strækningen ved Saarfloden). Og dog begyndte den planmæssige Forfranskning først for 125 Aar siden i Lothringen, og i Elsas først under den store Revolution; men den dreves i det sidstnævnte Landskab med saa stor Iver og saa god Fremgang i den sidste Menneskealder, at Tyskere selv have indrømmet, at hvis Elsas's Tilknytning var foregaaet 10 Aar senere, vilde ethvert Haab om at vinde det tilbage i national Henseende være frugtesløst. Det er ogsaa en velbekjendt Sag, at mange Elsassere med rent tyske Navne have sluttet sig inderligt til det franske Folk og — ligesom det siges om de tyske Russere — ere blevne ivrige «Chauvinister», d. v. s. Talsmænd for den yderligstgaaende Nationalfølelse. Ligeledes have ikke faa egenlige Tyskere efter et længre Ophold i Frankrig fuldt knyttet sig til dette, saaledes de to navnkundige Orientalister, Mohl og Oppert, Meyerbeer o. Fl.

I Belgien kæmpes der ogsaa imellem en romansk og en germansk Stamme, imellem Valloner og Flamændere; men skjønt det rimeligvis vil lykkes de Sidste

*) I det nuværende tyske Lothringen angives der at være 192,000 Franskmand imod 288,000 Tyskere, men af hine bo den større Halvdel (106,000) i Byen Metz og den omliggende Landkreds, og 45,000 i Kredsen Chateau Salins, altsaa ikkun 40,000 spredte. I Elsas skal der kun være 58,000, som alene tale Fransk indbyrdes.

at sikre sig en virkelig Ligestilling for begge Sprog — hvilket er saa meget mere naturligt, som de udgjøre tre Femtedele af hele Rigets Befolkning — vil dog det franske Sprog endnu i lang Tid hævde sin tilvante Overvægt, og i hvert Fald ville de tyske Indvandrere være for afmægtige til at kunne lægge det mindste Lod i Vægtskaalen ved denne Afgjørelse: den større Halvdel af dem bor netop i den mest franske Provins Liège. Ligesaa lidt Udsigt er der for dem til at gjøre nogen Indflydelse gjældende i Holland, hvor den nedertyske Mundart for Aarhundreder siden er bleven udviklet til et eget Skriftsprog (det Hollandske) og brugt i en rig Literatur, og hvor der næres en stærk og stiv Nationalfølelse, snarere med Forkjærlighed for Frankrig end for Tyskland. Man ser jo heller ikke hos de tyske Schweizere mindste Lyst til at opgive deres Særstilling, skjønt de ikke have noget eget Skriftsprog eller Literatur og sproglig henhøre til de egenlige Tyskere (og ikke som Hollænderne alene til den germanske Stamme). Paa Grænsen imellem fransk og tysk Schweiz (i Fribourg og Valais) er det franske Sprog det fremtrængende, ligesom paa Nationalitetsgrænsen imellem Frankrig og Tyskland.

Og nu vort eget Fædreland! Her har vistnok tysk Overmagt kunnet bortrive dets sydlige — skjønt derfor ikke mindst danske — Grænseland, Sønderjylland,*) og har siden vidst at overstryge det med en Fernis, der maaske for ukyndige Udlændinger kan give det Udseende af at være et halv-tysk Land, ligesom der jo ogsaa er begyndt en planmæssig Fortyskning-Bestræbelse ved Hjælp

*) Vi forstaa herved ikke det politiske Hertugdømme Slesvig, men kun det nationale Sønderjylland, d. v. s. Nordslesvig.

af Kirke og Skole, og en tysk Indvandring har fundet Sted til Byerne. Men dog vide vi Alle, at den danske Nationalitet trods alt Tryk fra oven holder sig i det Hele usvækket indtil sønden for Flensborg og imod Vest indtil Tønder, d. v. s. ind paa oprindelig frisisk Grund, hvis Indbyggere i Tidens Løb ere blevne fordanskede trods tysk Kirke- og Skolesprog. Ogsaa er det en Kjendsgjerning, at den nationale Reaktion, som begyndte 1850 imod den tidligere Fortyskning, bar ypperlige Frugter, skjønt den kun varede saa kort, og trængte den overmægtige Tyskhed tilbage. Ja var den begyndt 1810 — eller 1830 — saaledes som den danske Konge vilde, men som hans tyske Embedsmænd forstode at hindre — vilde Forholdet vistnok være blevet helt anderledes, og vi vilde maaske hverken have faaet Oprøret 1848 eller Slesvigs Tab 1864. Hvad det egentlige Kongerige Danmark vedrører, da kan det vel være udsat for et tysk Angreb og en deraf følgende Undertvingelse, men en egentlig Fortyskning har det ikke nødig at frygte som Eftervirkning af den hidtilværende Indvandring. De tyske Indvandrere tabe sig jo for en stor Del snart i det danske Folk, idet de indgifte sig i danske Slægter, ligesom Tilfældet har været i de tidligere Aarhundreder, da Kjøbstæderne fik saa mange af deres Indbyggere fra Tyskland. Denne aldeles frivillige Denationalisering, som endnu spores ved de mange tyske Navne paa rent danske Familier, vilde rimeligvis være foregaaet hurtigere og fuldstændigere, hvis man ikke herhjemme kunstig havde fredet om Tyskheden ved at vedligeholde særlige tyske Menigheder, tildels endog med tyske Skoler, baade i Hovedstaden og i Fredericia, og indtil den nyeste Tid (1870) paa Alheden. Tyskernes Tal i Danmark er for Resten ikke, som i Artiklen op-

givet, 3 pro mille, men ifølge Folketællingen 1870 6 pro mille (11,000), eftersom Holstenerne maa regnes med. I Sverig og Norge udgjøre de tyske Indvandrere kun en forsvindende Brøk, og i begge Lande har man i vor Tid ophævet de hidtilværende tyske Menigheder, da deres Medlemmer vare sammensmeltede med Folket.

Den Arbejdsmark, der saaledes bliver levnet for de tyske Germaniserings-Bestræbelser, er Preussens østlige Grænselandskaber og de østrigsk-ungarske Lande, og det vil fornemmelig være Forholdene her, man vil have at undersøge, naar man vil vinde et Skjøn over disse Bestræbelsers Fremgang. Yderst imod Nordøst, i Provinsen Østpreussen, udbreder Tyskheden sig stadig og temmelig rask iblandt den oprindelige litauiske Befolkning, de gamle Preussere. Flere Kredse (Insterburg, Gumbinnen og Darkehmen), som ved Slutningen af det 18de Aarhundrede endnu vare næsten udelukkende litauiske, ere nu omtrent helt tyske, og i de fleste andre Kredse ere alle de velhavende Folk samt Byboerne tyske og kun de lavere Folkeklasser endnu litauiske. Ialt regnes der kun at være 140—150,000, som alene eller fortrinsvis tale deres gamle Modersmaal, og Tallet aftager fra Aar til Aar. Men dette er ikke noget enestaaende Fænomen; det gjentager sig tværtimod i hele Evropa med de Folkeslag, hvem det ikke har lykkedes at oparbejde deres Sprog til et egenligt Kultursprog, saaledes Venderne i Lausitz (den sidste Levning, 160,000 Mennesker, af den store slaviske Stamme, som i Middelalderen boede i Landet mellem Elben og Oder), Friserne paa Slesvigs Vestkyst og i det nordøstlige Holland (paa den mellemliggende Kyststrækning af Holsten og Hannover ere de for længe siden sammensmeltede med de egenlige Tyskere), Romanerne

eller Ladinerne i Graubünden (der lidt efter lidt tabe sig iblandt de omboende Tyskere og Italianere), Lapperne i Finland, Sverig og Norge (der enten gaa op i den nordiske eller i den beslægtede finske Nationalitet), ja selv med de endnu langt større Stammer, Baskerne, Albaneserne og de keltiske Folkeslag.

Et lignende Held have Tyskerne haft saavel i Øst- som i Vestpreussen imod de polske Masurer; at en stor Del af disse ere Protestanter, letter i høj Grad Sammensmeltningen, men ogsaa iblandt Katholikerne trænger Tyskheden ind, og allerede for 30 Aar siden klagede slaviske Forfattere over, at paa mange Steder Skolebørnene kun kunde Tysk, og at Egne, hvor en Sned Aar tidligere næsten Ingen kunde tale Tysk, omtrent Halvdelen havde opnaaet Færdighed deri. Ikke fuldt saa let gaar det overfor de ægte Høj-Polakker i den vestlige Del af Vestpreussen, især i Regeringsdistriktet Marienwerder; men dog skrider Fortyskningen rask fremad, og man har Exempler paa, at hele Landsbyer i kort Tid have ombyttet deres polske Befolkning med en tysk, hvorfor der ogsaa stadig fastsættes nye tyske Navne. Almueskolen, hvis Undervisning udelukkende er beregnet paa at lære Børnene at forstaa og tale Tysk, og Udskrivningen til Krigstjeneste med 2—3 Aars Tjenestetid fremmer det tyske Sprogs Udbredelse, og desuden lettes tysk Indvandring paa alle Maader, fornemmelig ved Kreditforeninger til Opkjøb af polske Ejendomme. Der er derfor Mange med rent polske Navne, som nu kun tale Tysk; men paa den anden Side have Tyskerne ikke Ret, naar de for sig medregne Alle, som

*) 1858 opgaves Polakkernes Tal i Vestpreussen til 346,000 imod 774,000 Tyskere, altsaa til knap en Tredjedel; desuden var der omtr. 300,000 Masurer i Østpreussen, deraf 250,000 Protestanter.

kunne tale deres Sprog, istedetfor at se paa, hvilket Sprog de fortrinsvis bruge, og endnu ere Polakkerne i Vestpreussen istand til at vælge 2—3 Repræsentanter til den tyske Rigsdag.

Endnu kraftigere Modstand gjøres af Polakkerne i Posen, hvor de endnu efter Tyskernes egne Opgivelser udgjøre næsten tre Femtedele af Indbyggerne, og hvor de ved Landdags- og Rigsdagsvalg ogsaa vise en dertil svarende Styrke. I den vestlige og nordlige Del af Provinsen have Tyskerne dog Overvægten, og der er mange blandede Kommuner, i hvilke de udgjøre Flertallet, ligesom man ogsaa fra oven hjælper dem til at udkjøre de polske Godsejere. At den tyske Indvandring har naaet en saadan Styrke, vil lettere kunne forstaas, naar man erfarer, at den allerede begyndte i det 13de Aarhundrede, men den er selvfølgelig bleven talrigere under det preussiske Herredømme. Der er ogsaa Egne, i hvilke det polske Folkesprog er stærkt blandet med tyske Ord og Talemaader. I den sidste Tid har det hæmmet Fortyskningen, at det katholske Præsteskab saa ivrigt har bekæmpet den, og at der af Biskopperne udelukkende ansattes polske Præster i blandede, selv i rent tyske Sogne. Ligeledes har det skadet Tyskernes Sag, at de to orthodoxe Undervisningsministre Raumer og Mühlér ved deres Iver for at gennemføre Systemet med Sektskoler have givet den polske Gejstlighed Magt over Skolerne, og det paastaas endog i tyske Blade,*) at hele Landsbyer, som i Aarhundreder havde været tyske, i den sidste Tid ere blevne poloniserede, og at de Bambergere, som for 150 Aar siden indflyttedes og bosattes i Nærheden af Byen

*) bl. A. i Tidsskriftet «Unsere Zeit» 1868, i en Artikel af E. Kattner, «die sprachlichen Marken Preussens».

Posen, nu ere blevne Polakker. «Blandede Ægteskaber imellem Tyskere og Polakker pleje at medføre, at Børnene tilfalde den slaviske Stamme», og den religiøse Modsætning har i mange Tilfælde haft til Følge, at tyske Katholiker ere gaaede over til det polske Sprog.

Aldeles lignende «Wühlerier» som i Posen have efter tyske Blades Sigende fundet Sted i Øvre-Schlesien og med endnu større Held for Polakkerne. Dette Landskab, som Tyskerne havde vænnet sig til at regne for næsten tysk, og hvis Indbyggere de havde haanet som «Vandpolakkere», fordi deres Dialekt var stærkt blandet med czechiske og tyske Ord, er i Løbet af de sidste 30 Aar tildels faldet dem ud af Hænderne. «Store Strækninger, som i Middelalderen, ja endnu i den preussiske Tid talte Tysk, ere nu stokpolske», siger Kattner i den nys anførte Artikel; og «Schlesische Zeitung» klagede for nogle Aar siden over, at Størstedelen af de tyske Nybygder, som Frederik den Store grundlagde, allerede vare blevne polske, og at der i store Kommuner, som for 30 Aar tilbage vare overvejende tyske, nu kun tales Polsk, altsammen paa Grund af, at Folkeskolerne have haft polske Lærere. Ogsaa ere mange Godser i denne Egn gaaede over fra tyske til polske Ejere. Tidligere havde derimod det tyske Sprog Fremgang i Schlesien, og imedens der for 50 Aar tilbage taltes Polsk indtil en Mil Sydøst for Breslau, er det nu fortrængt fra hele dette Regeringsdistrikt paa den højre Bred af Oderen, og i samme Tidsrum veget en hel Mil tilbage i Egnen om Brieg. I hele Nedre-Schlesien er der endnu kun 54,000 Polakker tilbage; i Øvre-Schlesien derimod 662,000 imod 407,000 Tyskere, og ikke alene paa Oderens højre, men ogsaa paa dens venstre Bred gjøre Slaverne sig gjældende, bl. A. ved Rigsdagsvalgene.

Nationalitetskampen imellem Tyskere og Slaver paa preussisk Grund er altsaa ingenlunde saa afgjort heldig for hine, som man i Reglen forestiller sig, og Forhaabningerne om en snar Udslettelse af det polske Sprog i Rigets østlige Landskaber ere endnu langt fra deres Opfyldelse. Men paa østrigsk Grund er Udfaldet endnu mindre gunstigt for Tyskerne. Det er let nok at fremhæve, at Tyskerne udgjøre næsten to Femtedele af Bøhmens Indbyggere, men man maa ikke glemme at tilføje, at Størstedelen af dem stammer fra en oprindelig tysk Befolkning i Bjergetegnene, for hvilke Slaverne aldrig have haft nogen Forkjærlighed, og at derimod Bøhmens Midtland i det Hele taget er rent eller overvejende czechisk*). Og fremfor Alt maa det huskes, hvorledes Bøhmen i Trediveaarskrigen blev næsten affolket og især mistede Størstedelen af sin indfødte Adel, og hvorledes Czecherne i lange Tider derefter bleve haardt undertrykte, saa at det næsten er et Vidunder, at de alligevel have vedligeholdt deres Nationalitet, og at den i vort Aarhundrede har kunnet opstaa i fuld Kraft og nyt Liv. Som et klart Vidnesbyrd om dens Styrke kan det fremføres, at flere Mænd af de Adelsslægter, der bosattes i Bøhmen efter Trediveaarskrigen, trods deres tyske Navne, nu høre iblandt Bærerne for den czechiske Bevægelse, saaledes Fyrst-Ærkebiskoppen i Prag, Kardinal Schwarzenberg, Ærkebiskoppen i Olmütz Fürstenberg, Grev Leo Thun o. Fl., ligesom der ogsaa af den indvandrede tyske Borgerstand er udgaaet mange ivrige Czechere, f. Ex.

*) Over to Trediedele af Tyskerne bo næsten ublandede i det nordvestlige Hjørne af Landet langs Erzgebirge; desuden bo 200,000 langs den sydvestlige Grænse, Böhmerwald, og 145,000 imod Nordøst ved Riesengebirge.

disses fornemste Ordfører Rieger, Brauner, o. s. fr. For Tiden er efter Tyskernes egen Opgivelse over tre Femtedele af Bøhmens Indbyggere, 3,200,000 eller 615 pro mille Czecher imod 2 Mill. Tyskere, og sammenholder man disse Tal med Opgivelser fra 1847, vil man se, at Czecherne i den forløbne Tid have faaet en Tilvæxt af 35 pro mille paa Tyskernes Bekostning.

Derfor læser man ogsaa i tyske Blade tit bitre Klager over Tyskhedens Tilbagegang, saasom at mange tyske Byer i Midtlandet i de sidste Par hundrede Aar ere blevne slaviske, og at mange Tyskere aflægge deres gode tyske Navn og tage et czechisk i Stedet. Af endnu større Vigtighed for os — fordi vi nærmest maa se paa den nyeste Tid — er dog en saadan Udtalelse, som den, der stod i «Köln. Zeitung» for 3die Juni 1870. «Den, der som vi nøje har kjendt Bøhmen i de sidste 25 Aar og jævnlig rejser der igjennem, vil med Rette forbavses over den stedse tiltagende Formindskelse af den tyske Befolkning og dens Fortrængelse af Czecherne. Ikke alene, at man i Prag hvert Aar hører mindre Tysk og derimod stedse mere Czechisk, finder man ogsaa i Kredsene Reichenberg, Leitmeritz og Saatz (d. v. s. det nordlige Hjørne) og langs hele den sachsiske og schlesiske Grænse, hvor der tidligere næsten udelukkende boede Tyskere, at de stadig aftage i hurtig Progression og fortrænges af Czechere. I Landbyer, hvor endnu 1850 intet Menneske talte et czechisk Ord, hører man nu ulige tiere slaviske end tyske Lyd. Dette lader sig let forklare, da Tyskerne fra Bøhmen nu hvert Aar i stedse større Tal udvandre til Amerika eller søger sig et Udkomme i Wien og Øst-rigs tyske Landskaber eller desværre i nyere Tid ogsaa jævnlig af Svaghed antage czechisk Sprog og Væsen.»

Ligeledes kan man finde saadanne Ytringer, som «at Skolevæsenets Czechisering er det første Spadestik til Tyskhedens Grav i Bøhmen». Saaledes hed det allerede 1861, skjønt der ikke var sket Andet, end hvad Enhver maatte finde billigt undtagen netop Tyskere, nemlig at Czechisk var indsat i sin Ret som ligestillet Undervisningssprog i alle de blandede Egne. Senere klagedes der endnu stærkere over den saakaldte «Sprogtvangslov», hvorefter alle Skolebørn i de højere Skoler skulde lære begge Sprog; thi skjønt Tyskerne finde det saare naturligt, at de czechiske Børn lære deres eget «Kultursprog», synes det dem at være en taabelig og rent ud formastelig Tanke at forlange, at deres egne Børn skulle lære det foragtede slaviske Sprog, skjønt dette er Landets ene Hovedsprog. De frygte rimeligvis for, at deres Overgang til Czecherne vil fremmes derved. Størst Harme vækker det dog, at Czecherne udstrække deres Hænder efter Universitetet i Prag, «Tysklands ældste Højskole», og den derværende polytekniske Skole, og forlange Opretelse af czechiske Lærestole; de se nemlig allerede i Aanden som Følge deraf en Gjentagelse af de tyske Students Fordrivelse, ligesom i Aaret 1409 efter Johan Hus's Foranstaltning. At Landets Hovedstad Prag tillige er Hovedsædet for den czechiske Bevægelse, at ikke faa blandede Byer have antaget det czechiske Sprog til deres Forretnings- og Skolesprog, og at det katholske Præsteskab ligesom i Posen og preussisk Schlesien modarbejder det tyske Sprog, hører ogsaa til de tyske Blades stadige Klagepunkter.

Kampen i Mæhren mellem Tyskerne og Slaverne (Czecherne og deres Stammefrænder Slovakkerne) bliver vel ikke saa meget omtalt, men har i det Hele samme Præg

som i Böhmen. Tyskernes Udsigter ere her saa meget slettere, som de — efter eget Sigende — kun udgjøre lidt over en Fjerdedel af Befolkningen (503,000 eller 264 pro mille imod 1,480,000 Slaver). Ogsaa herfra lyde Klager over, at der oprettes højere czechiske Skoler i «rent tyske» Byer som Brünn og Olmütz o.s.v. Overfor Slovenerne i Steiermark og Kärnthen have Tyskerne vistnok vedligeholdt deres Overvægt, men her udgjøre de ogsaa to Trediedele af Indbyggerne*). I Krain derimod ere de kun en lille Brøk og ere næsten indskrænkede til Sprogøen Gottschee og til Byen Laibach, hvor Valgloven giver dem en kunstig Overvægt. Men skjønt Slovenerne ikke saaledes som Czecherne have nogen Literatur eller et gammelt rigt Aandsliv at støtte sig til, have de dog gjort Fremskridt imod Tyskerne. Der er i det sydlige Steiermark Egne, hvor de slovenske Bønder endnu bære tyske Navne til Minde om deres oprindelige Byrd, og selv i Laibach vise sig Tegn til, at det gaar tilbage med Tyskheden; blandt Slovenernes Førere træffer man ogsaa Navne som Bleiweis, Hermann og Pfeiffer. I Galizien gaar det ikke Tyskerne bedre. At deres Sprog efterhaanden er blevet fortrængt fra Universiteterne og de højere Skoler, saavel som fra Forvaltningen, er et haardt Stød for dem; men værre er det dog, at mange Tyskere have antaget polske Navne, og at saadanne poloniserede Tyskere ere de ivrigste Polakker. Det kan derfor ventes, at de tyske Nybygder fra Josef den Andens Dage i Tidens Løb ville blive opslugte, og at Landets 165,000 Tyskere

*) 1869 tilsammen 947,000 imod 519,000, altsaa 646 pro mille; 1857 vare Tallene henholdsvis 872,400 og 462,000, d. v. s. 654 pro mille, altsaa en ikke umærkelig Aftagen i Løbet af 12 Aar. I Krain er der kun 32,000 Tyskere imod 437,000 Slovenere.

efterhaanden ville gaa op i det polske eller ruthenske Folk. Den store Bræk af Tyskere, som i den franske Artikel nævnes for Krakov og Lemberg, skriver sig vistnok fra, at Jøderne medregnes, hvilket Tyskerne gjerne have for Skik.

Og nu Ungarn, hvor liden Tak have Tyskerne ikke der faaet for deres velvillige Forsøg paa at lyksaliggjøre dette «halvtbarbariske» Land med deres egen Kultur. Allerede 1861 bleve tyske Embedsmænd i Tusindvis, baade højere og lavere, udjagne derfra, fordi de ikke havde villet gjøre sig den Umage at lære det Lands Sprog, som gav dem Føden; hvad der blev tilbage, fordreves efter 1867, og i de sidste Aar ere Alle, som vare ansatte ved Jærnvejene, blevne nødte til at lære Madjarsk eller forlade deres Stillinger. Ogsaa vaages der strængt over, at Madjarsk udelukkende bruges i den overordnede Forvaltning, og at Alle, som ville have en højere Uddannelse, opnaa Færdighed deri. Dette medfører, at mange Tyskere tilægge sig dette Sprog, ligesom de i det Hele gjerne slutte sig til det herskende Folk. Baade 1848—49 og siden 1866 have Mangfoldige dels ændret, dels oversat deres tyske Navne, og iblandt det ungarske Underhuses mere fremragende Medlemmer er der saaledes Iranyi (oprindelig Halbschuh), Madaratz (Vogel), Zsedenyi (Pfannschmidt), Helfy (Helfer), Szontagh (Sonntag), som alle have tildækket deres tyske Oprindelse. Baade om disse og om Andre, som have beholdt deres tyske Navne, gjælder det, at de ere mere madjarske end selve Madjarerne. Det nytter kun lidt, at Tyskerne finde Behag i at kalde Budapest en væsenlig tysk By, naar det dog er en Kjendsgjerning, at Kommunen regner sig selv for at være madjarsk, indfører dette Sprog i sine Skoler og holder saa strængt paa

dets Brug som Forretningssprog, at Borgmesteren for et Par Aar siden besvarede et tysk Brev fra Wiens Borgmester paa Madjarsk, med vedføjet fransk Oversættelse. Ogsaa maatte wienske Blade indrømme, da det tyske Theater i Pest ifjor gik Fallit, at det skrev sig fra Mangel paa Besøg, vistnok med den Tilføjelse, at dette skyldtes den stærke madjarske Agitation. At der endnu findes saamange Tyskere i Ungarn (efter tysk Opgivelse 1½ Mill. i Aaret 1869), er dels en Følge af de store Indflytninger, som fandt Sted i Middelalderen efter Kongernes Foranstaltning, dels af talrig Indvandring i nyere Tider fra det under samme Herskerhus forbundne Østrig; endelig er der i det 18de Aarhundrede grundlagt mange tyske Nybygder i de sydlige Grevskaber (det tidligere Banat eller Vojvodskab Serbien).*) I det vestlige Hjørne af Landet, henimod Østrig, udgjøre de endog Flertallet eller i det mindste en stor Brøk af Befolkningen; de spredte tyske Bygder midt i Landet ere derimod for længe siden opslugte af Madjarerne, og i det nordvestlige Ungarn have de fristet samme Skæbne i Kamp med Slovakerne. Den tyske Rejsende Franz von Löher fortæller saaledes med dyb Beklagelse, at af den halve Million Tyskere, som boede her i forrige Aarhundrede, er nu kun en Trediedel tilbage, at 9 af de oprindelige 24 Zipser Stæder allerede i ældre Tid ere sunkne ned til at blive slovakiske Landsbyer, og at næsten Alle i denne Egn nu kunne tale dette foragtede Sprog, samt at der i Karpatherne findes en hel Række tidligere tyske Landsbyer, som kun have vedligeholdt deres Navne og gamle Bygningsmaade. Endelig er det en stor Skuffelse for Tyskerne, at Jøderne ikke ville

*) Her bo omtr. 400,000 Tyskere.

slutte sig til dem, men foretrække Madjarerne: Børnene oplæres i det madjarske Sprog, og Forældrene tale det gjerne med dem, skjønt de selv kunne det daarligt nok; de bære ligeledes den ungarske Nationaldragt, og i deres offentlige Forhandlinger bruge de Madjarsk. Dette er Lønnen for den borgerlige og politiske Ligestilling, som Madjarerne allerede tilsagde Jøderne 1849, men først en Snes Aar senere fik lovlig fastsat, og Czecherne og Polakkerne kunne deraf lære, at det bedste Middel til at knytte Jøderne til sig netop er at vise dem Retfærdighed og Velvillie.

I Transsilvanien — hvilket Tyskerne kalde Siebenbürgen — holder vistnok endnu den i Middelalderen indvandrede sachsiske Stamme sig, men den er i Tidens Løb bleven meget indskrænket i Omfang, baade af Madjarer og af Rumænere. Flere oprindelig tyske Kommuner ere nu aldeles rumænske, saa at Indbyggerne endog have skiftet Tro tilligemed Sprog, og en lignende Overgang er sket til Bedste for Madjarerne. Ogsaa her foretages jævnlig Navneskifter, og en af Rumænernes Ordførere hedder Marcellariu istedetfor Fleischer. Sachsernes Tal angives til 235,000, af Enkelte endog lavere, men har tidligere været mere end dobbelt saa stort. Naar man ret overvejer disse Kjendsgjerninger, maa man kalde det en meget dristig Paastand af den franske Forfatter, at «Østrigs ikke-tyske (hertil medregnes nemlig ogsaa de ungarske Lande) Provinsers Germanisering kun er et Tidsspørgsmaal», og der er slet ingen Grund til at nære nogen særlig Frygt for Bukovinas Vedkommende, skjønt Tyskerne der for Tiden ved deres højere Dannelse have Overvægten, baade over Rumænere og Ruthenere. Hvorledes Indvandringen af Jøder fra Rusland (altsaa saakaldte

polske Jøder) til Rumænien skal kunne fremme dettes Fortyskning, er heller ikke godt at indse; de ville her som andetsteds hurtig antage Landets Sprog og under god Behandling ogsaa knytte sig til Folket. Endnu ere de desuden kun 250,000 af 5 Mill. Mennesker.

En særlig Misforstaaelse gjør den franske Forfatter sig skyldig i med Hensyn til Tyrol, naar han siger, at af Landets oprindelige latinske Befolkning ere nu 61 pCt. Tyskere. Forholdet er nemlig kun dette, at under Folkevandringen blev det romanske Element trængt bort fra Nordtyrol ligesaa vel som fra de andre Lande Nord for Alperne, og fra denne ældre Befolkning skriver sig de endnu levnede latinske Stedsnavne i Nordtyrol. Det tyske Sprog strakte sig i Middelalderen ogsaa Sønden for Alperne lige indtil Vicenza, ja taltes endnu her i Slutningen af det 16de Aarhundrede — saaledes paastaa i det mindste tyske Forfattere — og endnu langt senere i de omliggende «syv Kommuner», der først i Mands Minde ere blevne helt italienske (ligesom de «tretten Kommuner» ved Verona). I Sydtyrol var det tyske Element endnu i det 16de Aarhundrede saa stærkt, at det fastsattes, at to Tredjedele af Domkapitlet i Trient skulde være Tyskere; men efter den Tid er det stadig gaaet tilbage dermed, især i de sidste hundred Aar. I den Del, der regnes til det vælske Tyrol, ere kun enkelte tyske Bygder tilbage, og flere, som for 70 Aar siden vare blandede, ere nu rent italienske. Ligeledes trænger det italienske Sprog frem imellem Trient og Botzen; en Landsby 1½ Mil fra den sidstnævnte By er i Løbet af nogle Aartier bleven helt vælsk, Botzen selv er allerede halvt vælsk, og endnu nordligere i Brixen og Meran voxer Aar for Aar Tallet paa Italienere. «Især efter 1859, og endnu mere efter

1866 skyde Italienerne stedse nye Forposter ud for efterhaanden at vinde til sig ægte tysk Omraade», skrev en Mand fra Sydtyrol i «Köln. Zeitung» (1ste Febr. 1876), idet han dvælede ved «den meget karakteristiske, men for en Tysker ikke behagelige Iagttagelse, at næsten i hele det sydlige Tyrol den tyske Nationalitet gaar tilbage og den italienske rykker frem». Af lignende Kilder lærer man, at italienske Tyskere stadig købe sig ind i de nordlige Landsbyer, og at ikke sjældent Tyskere antage vælske Navne og med det Samme blive «Italianissimi» og skamme sig ved deres gamle Sprog.

Sammenholder man de her givne Oplysninger, vil man let iagttage, at Kampen imellem den tyske Nationalitet og de omboende Folkeslag foregaar efter de samme Love, som gjælde ved alle andre Sammenstød imellem to Nationaliteter. Naar et Folk eller en Del af et Folk som Følge af politiske Tildragelser, det være nu en krigersk Landvinding eller en fredelig Sammenknytning, forenes med et andet Folk, vil vistnok i Regelen en Denationalisering begynde; men den vil i Regelen kun foregaa langsomt, fordi det kun er paa et smalt Bælte, at det ene Folk kan øve sit fulde Tryk paa det andet, medens det i Resten af det tilknyttede Land alene kan virke med en mindre Styrke (ved Garnisoner, ved Embedsmænd, ved enkeltvis Indflytning) eller med kunstige Midler (Undervisning, Udskrivning til Krigstjeneste og Forlæggelse til fjærne Steder o. desl.). Den Hurtighed, hvormed Denationaliseringen foregaar, vil derfor heller ikke, som Mange tro, afhænge af det ene Folks Talrighed i Forhold til det andets, men næsten alene af dets aandelige Over-

legenhed og det Fond af Kultur, det har at byde i Vederlag for Tab af Nationalitet. Staar det ene Folk højt over det andet i Aandsudvikling, vil dette langt hurtigere blive udslettet, end naar de ere hinanden nogenlunde lige. Kelternes Opslugning paa de britiske Øer og i Nord-Frankrig, Baskernes i Gascogne og Slavernes i Øst-Tyskland mellem Elb og Oder godtgjør dette, medens det i vore Dage gaar ulige langsommere for Tyskerne i Posen og Vestpreussen. Er der noget Slægtskab imellem de to Folk, lettes Overgangen, saaledes som man kan se med Friserne langs Vesterhavets Kyster, medens det har krævet lang Tid for Franskmændene at fortrænge Tysk fra Lothringen. Det er jo ogsaa kun et smalt Bælte, som Tyskheden har vundet i Slesvig, skjønt der er arbejdet derfor i flere Hundredeaar; egenlig er kun Svansø og det sydlige Angel blevet fortysket, thi Sønden for Dannevirke har der vist aldrig været nogen samlet dansk Bebyggelse.

Dette er den sædvanlige Form for Denationalisering, at Sproggrænsen imellem to Folk forrykkes som Følge af politiske Tildragelser; men der er tillige en anden, som foregaar indenfor et Lands eget Omraade. Naar et Folk ved Krig er blevet undertrykt af et andet, og dette derefter som »herskende Folk» breder sig nogenlunde jævnt over hint, vil det i Regelen, selv om det trænger ind i forholdsvis store Masser, dog i Tidens Løb blive opslugt af det undertrykte Folk, medmindre det beskyttes ved sin højere Kultur. Det var denne Overlegenhed, som i Oldtiden muliggjorde den romerske Denationalisering af Kelter, Iberer og andre Folkeslag, og i Middelalderen Tyskhedens Udbredelse Øst for Elben (Tyskernes Herredømme her havde nemlig flere Former). Modsatte Exempler har man derimod i Longobarders, Vestgothers,

Frankers og Burgunders Skæbne i den ældre Middelalder og Normannernes i den senere, saavel de oprindelige Normanners i Normandiet og paa de britiske Øer, som de yngre romaniserede Normanners i England; og det Samme iagttager man for den nyere og nyeste Tid med den spredte tyske Bebyggelse i Bøhmen. Ingen bedre Skæbne venter Kolonier, som fra ét Land indflyttes eller for Forfølgelser ty ind i et andet: de ville i Tidens Løb blive opslugte af det omboende Folk, omend deres — saa vel som en herskende Stammes — nationale Uddøen kan blive forsinket ved særlige Forrettigheder, Religionsforskjel og lignende Uligheder. Overalt i Verden har man Exempler paa, at et Folk har fordøjet større eller mindre Partier af Fremmede, uden at have haft nogen national Skade deraf; baade Polen og Bøhmen modtog i Middelalderen store Indvandringer af Tyskere, men havde allerede opslugt dem i det 15de og 16de Aarhundrede, og i vor Tid afgiver Nordamerika den største Skueplads for denne Denationaliserings-Proces. Kun naar Indvandrerne have bosat sig i samlet Mængde, kunne de holde sig i mange Slægtled, og medens Tyskerne i de mange smaa Nybygder rundt om i Ungarn allerede ere opslugte af Madjarer og Slovaker eller godt paa Veje dertil, have de endnu Udsigt til et længre, omend hensygnende Liv i Transsilvanien. Den ny Verden har et lignende Exempel at fremvise, nemlig den tyske Bebyggelse i Pennsylvania, der nu i et Par Hundredaar har trodset de omboende Anglo-Amerikaneres nationale Tryk, som ellers overalt er uimodstaaeligt for de spredte Nybygder. Her viser sig — ligesom i Grænseboernes Kamp mod en fremmed, fremtrængende Nationalitet eller i et undertrykt Folks Kamp mod den herskende Stamme —

den store Vigtighed af at staa paa sine Fædres Grund, og Herskerne i Oldtidens store asiatiske Riger handlede derfor meget klogt, naar de for at knække et Folks Modstandskraft flyttede det bort til fjerne Egne.

Anm. Red. har med Fornøjelse optaget ovenstaaende Artikel, da den sikkert vil blive læst med megen Interesse. — Med Hensyn til Dr. Bertillon skal den dog bemærke, at han, der ingenlunde er »ukyndig» og »uvidende» men tværtimod en af Frankrigs dygtigste Statistikere, gjerne kan have gjort sig skyldig i en Del Fejltagelser og Overdrivelser i den omhandlede Artikel, uden at hans Hovedresultat derfor behøver at være saa aldeles urigtigt. Hvis det forholder sig, som Hr. Emil Elberling siger, at et Folks »aandelige Overlegenhed», »Fond af Kultur» og »Aandsudvikling» letter det Tilintetgjørelsen af andre Folks Nationalitet, og hvis man indrømmer, hvad man fornuftigvis maa indrømme, at Tyskernes Aandsudvikling og Fond af Kultur er betydeligere end de omgivende Folkelags, — saa synes man af disse Præmisser nødvendigvis at maatte drage den Konklusion, at den »Fare for en Fortyskning», hvis Tilstedeværelse Hr. E. E. bestrider, dog virkelig ikke er nogen Chimære.

Red.